

تأثیر شبکه اینترنت بر ارتباط علمی میان روانشناسان دانشگاهی استرالیا*

دکتر سعید رضائی شریف آبادی**
ترجمه: معصومه کربلا آقائی کامران***

چکیده:

روانشناسان در فعالیت‌های دانشگاهی خود بطور وسیعی از شبکه اینترنت^۱ استفاده می‌کنند. اینترنت به روانشناسان کمک می‌کند تا در حوزه پژوهشی مورد علاقه خود نسبت به پیشرفت‌های جاری روزآمد شوند. اغلب روانشناسانی که در پروژه دکتری نگارنده، که در سال ۱۹۹۶ به اتمام رسیده، شرکت کردند ادعا کرده‌اند که آنها به واسطه استفاده از اینترنت، ارتباط علمی وسیع‌تر و مستمري را با همکاران خود برقرار کرده‌اند که منجر به گرایش‌های تازه در پژوهش آنها شده است همچنین فعالیت‌های پژوهشی روانشناسان تحت تأثیر نظام‌های اطلاعاتی متصل (on-line) و پایگاه‌های اطلاعاتی قابل دسترس از طریق اینترنت قرار گرفته است. روانشناسان گزارش دادند که افزایش قابلیت دسترسی به منابع، ارتباط سریع‌تر و آسان‌تر با همکاران تسهیل در امر جستجوی اطلاعات، بر کیفیت و کمیّت پژوهش آنها تأثیر گذاشته است. اگر چه هنوز مجلات علمی جایگاه خود را به عنوان مهمترین و اصلی‌ترین منبع اطلاعات جهت ارتباط علمی حفظ کرده‌است، بسیاری از روانشناسان به این نکته اشاره کرده‌اند که پست الکترونیکی^۲ و گروه‌های بحث الکترونیکی^۳ و متاعب آن استفاده از خدمات جدیدتر اینترنت نظیر "شبکه جهانی"^۴ نقش قابل توجهی در روزآمد نگه داشتن آنها ایفا کرده است. براساس یافته‌های پژوهش به نظر می‌رسد که حضور در سمینارهای علمی برخلاف یافته‌های پژوهش انجمن روانشناسان آمریکا در دهه ۱۹۶۰ دیگر جزو منابع اصلی جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز محسوب نمی‌شود. انتشار الکترونیکی مقالات علمی، به ویژه ارسال مقالات به مراکز و شبکه جهانی و قرار دادن آنها بر روی شبکه اینترنت از جمله فعالیت‌های روبه رشد در میان روانشناسان می‌باشد. بسیاری از روانشناسان همچنین از اینترنت برای اشاعه مقالات قبل از انتشار آنها، تحویل مقالات به ناشران و سمینارهای علمی، درخواست مقالات چاپ شده از

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکترای نگارنده است که عنوان اصلی آن عبارت است از:

Scientific Communication Among Academic Psychologists: Effects of the Internet

** عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء

*** عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء

۱- Internet یک سیستم جهانی برای اتصال شبکه‌های کامپیوتری کوچکتر به یکدیگر می‌باشد (مترجم)

2- E-mail

3- Electronic discussion groups

4- world-wide-web

مؤلفان، بازیابی و ویراستاری مقالات ارسالی توسط ناشران و مؤلفان استفاده می‌نمایند.

مقدمه:

در دهه اخیر در اغلب حوزه‌ها، نوآوری و توسعه فن آوری رشد فزاینده‌ای داشته است اما هیچ حوزه‌ای به اندازه فن آوری رایانه این رشد سریع را تجربه نکرده است. سیستم‌های ارتباطی رایانه‌ای (CMC)^۱ و شبکه‌های الکترونیکی دهه ۱۹۹۰ به منظور به هم پیوستن شبکه‌های بسیار متنوع و ناهمگون دپارتمانی، مؤسسه‌ای، ملی و شخصی، چارچوب مشترکی را مهیا کرده‌اند. این اتصال متقابل به ابداع فن آوری عظیمی به نام شبکه جهانی منتج شده است. بوسیله ارتباط فراهم شده توسط این شبکه‌های پیشرفته، پیوستن انجمن‌های آموزشی، پژوهشی به یکدیگر و به خدمات و منابع مختلف در حال توسعه که با هم مشارکت داشته و به هم مرتبط می‌باشند آسانتر شده است. بارزترین مثال این پدیده "شبکه جهانی اینترنت" می‌باشد. رشد و توسعه خدمات اینترنت در سالهای اخیر میزان علاقمندی گروه‌های مختلف کاربران شبکه اینترنت از جمله، پژوهشگران و دانشگاهیانی را که بطور غیر مستقیم از اینترنت استفاده می‌کنند و افرادی را که شخصاً^۲ به خدمات عظیم عمومی قابل دسترس، دسترسی دارند افزایش داده است. همه روزه اغلب کاربران از طریق پست الکترونیکی شخصی، تابلوهای اعلانات الکترونیکی (BBS)^۳، گروه‌های خبری^۴ Usenet و سایر امکانات کنفرانس الکترونیکی، اقدام به مبادله اطلاعات می‌نمایند. آنها فایل‌ها را بازیابی کرده، به پایگاه‌های اطلاعاتی که شامل انواع کتابشناسی‌ها، متن کامل و اطلاعات عددی، که بالقوه برای فعالیت‌های روزمره پژوهشگران، دانشگاهیان، متخصصان و سایر کاربران اینترنت می‌تواند مفید باشد، دسترسی می‌یابند. آنها می‌توانند با ورود به نظام‌های کامپیوتری از راه دور حداقل به صدها فهرست کتابخانه‌ای بصورت متصل دسترسی داشته باشند.

از آنجا که شبکه جهانی (W.W.W) یکی از مهمترین خدمات عمومی و روزمره اینترنت می

1- Computer- Mediated Communication (CMC)

2- Bulletin Boards Service (BBS)

3- News groups

۴- usenet وعده‌گامی جهانی برای تبادل آراء و عقاید گوناگون می‌باشد (مترجم)

باشد نمی توان از آن چشم پوشی کرد. ادعا شده است که مرورگرهای شبکه مانند Net scape، با قابلیت های فرامتنی^۱ و چند رسانه ای اش^۲ موج آینده و یک ضرورت برای کاربران اینترنت می باشد.

یکی از ویژگیهای عمده شبکه کاربر-مدار^۳ بودن آن برای استفاده کنندگان می باشد بخصوص برای افراد مبتدی که نیازی نیست که از رمزگان های اینترنت مانند رمزگان انتقال فایلها (FTP)^۴ و رمزگان انتقال ساده پستی (SMTP)^۵ آگاهی داشته باشند. امکان دسترسی به انواع ابزارهای جستجو و راهنماها از طریق گشت وگذار در شبکه و سهولت بازیابی نیازهای اطلاعاتی قابل دسترس در اینترنت از دیگر ویژگی های شبکه محسوب می شود.

مرور نوشته های موجود

پژوهشها و متون موجود نشانگر آنست که اینترنت جنبه های مختلف زندگی کاربران خود را دچار دگرگونی کرده است. (مک کلور، بیشاپ و دوتی ۱۹۹۱؛ مداوز و باکل ۱۹۹۲؛ بروس، ۱۹۹۴؛ پری ۱۹۹۵). همچنین متون موجود در این حوزه نشانگر تأثیر و توسعه این فن آوری بر روی کاربران دانشگاهی می باشد. چندین پژوهشگر و نویسنده خاطر نشان کرده اند که تأثیر اینترنت بر فعالیت های پژوهشی دانشگاهی می تواند جزو موضوعات با ارزش و قابل بررسی باشد (شاوور، ۱۹۹۴؛ مک کلور، ۱۹۹۴؛ پسکو، اپل بی و کلیتون، ۱۹۹۶).^۷ نتایج حاصل از پژوهشهای انجام شده در این زمینه باعث شد تا سیاست گزاران و طراحان این نظامها از نیازها و مشکلات کاربران، کاربردهای ویژه و تأثیر اینترنت بر روی فعالیت های کاربران درک بهتری داشته باشند.

1- Hypertext

2- Multimedia

3- User- Friendliness

4- File Transfer Protocol (FTP)

5- Telnet and Simple Mail Transfer Protocol(SMTP)

6- McClure, Bishop, and Doty, 1991; Meadows and Buckle, 1992; Bruce, 1994; Perry 1995

7- Schauder, 1994; McClure, 1994; Pascoe, Applebee & Clayton, 1996

با در نظر گرفتن تأثیر اینترنت بر رفتار ارتباطی کاربران، بعضی از نویسندگان اظهار داشته اند که در پی توسعه شبکه جهانی و به دنبال آن افزایش استفاده از پست الکترونیکی و گروه‌های بحث الکترونیکی، ارتباط غیر رسمی دانشمندان با یکدیگر نسبت به دهه گذشته تغییرات عمده‌ای یافته است. (لیورو و کارلی؛ کواکس و کواکس، ۱۹۹۱؛ میدوز و باکل، ۱۹۹۲؛ کوهن، ۱۹۹۶)^۱

همچنین ادعا شده است که با دسترسی به ارتباط الکترونیکی وجه تمایز میان ارتباط رسمی و غیر رسمی محو خواهد شد. برخی از نویسندگان اشاره کرده اند که "دانشکده‌های نامرئی"^۲ (به معنی شبکه‌های درون گروهی دانشمندی که ارتباط غیر رسمی دارند) در نتیجه ارتباطات الکترونیکی دگرگون شده اند (گیرشام، ۱۹۹۴؛ ترلووار، ۱۹۹۴).^۳

برخی نیز عنوان کرده اند که ارتباط الکترونیکی تمایلات نخه‌گرائی و قشر بندی‌های درونی حاکم بر ارتباطات علمی حاضر را بالقوه کاهش داده است (گیرشام، ۱۹۹۴).

همانطور که مک کلور و دیگران (۱۹۹۱، ص. ۱۶۱) اظهار داشته اند فن آوری نوین متمایل به حمایت از وابستگی‌های گروهی، تمرکز بر روی مسائل علمی و عقلانی، برابری بین مشارکت‌ها و غیر رسمی بودن ارتباط‌ها می باشد. برای مثال، کاربران پست الکترونیکی تمایل دارند بیشتر گمنام بمانند و کمتر نگران مقایسه خود با دیگران باشند. به عبارت دیگر حتی در شرایط متفاوت، تساوی بوجود آمده و مشارکت و تأثیرگذاری در هنگام برقراری رابطه الکترونیکی نسبت به زمانی که گفتگوی رودر رو صورت می گیرد کاهش پیدا می کند. عموماً، فن آوری نوین سدهای موجود میان مردم را که نشأت گرفته از موقعیت‌ها و شرایط جغرافیائی و ملیت‌های مختلف می باشد درهم می شکند. قابلیت دسترسی از طریق شبکه‌های جهانی، دامنه، سرعت و قیمت انتشارات و منابع الکترونیکی می تواند در ارتباط علمی میان دانشمندان تأثیر داشته باشد. عموماً چنین استنباط می شود که ارتباط علمی در برگیرنده مبادله اجتماعی فعالیت‌های فکری و خلاقانه از دانشمندی به دانشمند دیگر می باشد. (شاونسی، ۱۹۸۹)^۴، مبادله پویای اطلاعات و آراء به

1- Lievrouw and carley; kovacs and kovacs, 1991; Meadows and Buckle, 1992; cohen, 1996

2- Invisible colleges

3- Grescham, 1994, Trefoar, 1994

4- Shaughnessy, 1989

همراه وابستگی موجود بین ناشران، کتابداران و دیگران باعث حمایت از پژوهش و توسعه دانش شده است. (مایکلسون و روتنبرگ، ۱۹۹۲).^۱ اگرچه هنوز چند مجله نسبتاً قابل مراجعه علمی در هر یک از زمینه های علمی در شبکه ها وجود دارد، اما قابلیت های خدمات جدید شبکه ها مانند گشت و گذار در شبکه و راهبرد جستجو، صفحات خانگی^۲ شخصی و مؤسسه ای، و توسعه سایر وسایل ارتباط متقابل و چند رسانه ای پیوسته (on-line) بر روی اینترنت به سرعت بر ماهیت تولید، ذخیره، بازیابی، اشاعه و استفاده از اطلاعات تأثیر گذاشته است.

برخی از نویسندگان در ارتباط با تأثیر شبکه ها بر فعالیت های پژوهشی دانشگاهی اظهار داشته اند که شبکه ها با آسان تر کردن جریان مشارکت ها، اشاعه ایده ها، قابل دسترس و جاری بودن اطلاعات (بروس، ۱۹۹۴، ص. ۲۴) پژوهشها و انتشارات دانشگاهی را بالقوه افزایش داده اند.

در مجموع، ادعا شده است که استفاده علمی از فن آوری شبکه تغییرات مهیجی را در جستجوی اطلاعات، رفتار ارتباطی و فعالیت های پژوهشی دانش پژوهان، دانشگاهیان و پژوهشگران موجب شده است. برای مثال، کاربرد دانش پژوهانه جاری از اینترنت محیط جدیدی را فراهم آورده است تا محققین بتوانند به سوی اطلاعات کتابشناختی، گفتگوهای علمی و بازخوردهای آن، به جدیدترین انتشارات مربوط به رشته هایشان و فرصتهای آموزشی سطح بالا روی آورند. متن کامل نسخه های مجلات علمی، خبرنامه ها و حتی منابع ردیف اول بطور فزاینده ای از طریق اینترنت قابل دسترسی می باشد. بنابراین انتظار می رود این محیط جدید شیوه ارتباطی دانشگاهها و محققین را دچار دگرگونی نماید. به همین دلیل یکی از موضوعات مهم این پژوهش پاسخ دادن به سئوالات ذیل می باشد:

روانشناسان دانشگاهی چه تغییراتی را بر اثر استفاده از خدمات اینترنت در رفتار ارتباطی خودشان مشاهده می کنند؟ و چه اطلاعاتی برای تایید این مشاهدات وجود دارد؟

روش مطالعه

به منظور گردآوری اطلاعات از چند شیوه استفاده شد. اولین قدم، پژوهش اکتشافی^۱، شامل بررسی استفاده از اینترنت در میان روانشناسان دانشکده روانشناسی دانشگاه نیوساوت ولز (New South Wales) بوسیله پرسشنامه بود. در مرحله دوم پژوهش، پژوهش پایه‌ای^۲، پرسشنامه‌ای چاپی در میان روانشناسان تمام دانشکده‌های روانشناسی دانشگاه‌های سراسر استرالیا توزیع شد تا استفاده کنندگان و کسانی که از اینترنت استفاده نمی‌کردند و نیز میزان استفاده کاربران مشخص شود. در سومین گام، پژوهش اصلی^۳، یک پرسشنامه رایانه‌ای پیوسته به منظور بررسی تأثیر شبکه اینترنت بر رفتار ارتباطی روانشناسان تهیه شد. همچنین با استفاده از یادداشت برداری از فعالیت‌های روزانه^۴، که بصورت متصل (on-line) ارسال و جمع‌آوری گردیده الگوهای استفاده از شبکه اینترنت در میان روانشناسان پیگیری شد.

نمونه‌گیری و نمونه‌ها

افرادی که در کلیه مراحل پژوهش یعنی بررسی اکتشافی، بررسی پایه‌ای، بررسی اصلی و یادداشت روزانه مورد بررسی قرار گرفتند روانشناسان مدرسه‌های روانشناسی دانشگاه‌های استرالیا بودند.

نمونه‌های بررسی اکتشافی ۲۱ تن از روانشناسان دست‌اندرکار آموزش و پژوهش دانشکده روانشناسی دانشگاه نیوساوت ولز بودند که این دانشگاهیان با استفاده از راهنمای سال ۱۹۹۴ این دانشگاه شناسائی و انتخاب شده بودند. در مرحله بررسی پایه‌ای هدف، بررسی تمام روانشناسان کلیه دانشکده‌های روانشناسی دانشگاه‌های استرالیا بود. (اسامی این دانشگاهها در آخر مقاله ذکر شده است)

نمودار نمونه‌های بررسی پایه‌ای با مشخصات اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های استرالیا در

1- Exploratory- study

2- Base- line- study

3- In- depth- study

4- Diary- study

سالهای ۱۹۹۲-۱۹۸۸ با بولتنی به نام آمار برگزیده آموزش عالی سال ۱۹۹۳ که توسط وزارت کار، آموزش و تربیت استرالیا^۱ چاپ شده است مطابقت داده شد. نتایج نشان داد که نمونه های مورد بررسی مطالعه پایه ای از لحاظ آماری شبیه به جمعیت اعضای هیأت علمی دانشگاههای استرالیا می باشد در هر دو مورد بررسی اصلی و ثبت فعالیت های روزانه آزمودنی ها روانشناسانی بودند که اغلب در بررسی پایه ای مشارکت کرده و تمایل خود را در مشارکت جنبه های دیگر پژوهش نشان داده بودند. شرکت کنندگان در مراحل مختلف پژوهش دارای اختلافاتی از نظر مرتبه علمی و شأن دانشگاهی بودند. در مطالعه اکتشافی ۲۱ نفر از ۲۹ روانشناس دانشکده روانشناسی دانشگاه نیوساوت ولز به پیمایش پاسخ دادند (که این باعث فراهم شدن یک نرخ پاسخ دهی ۷۲ درصدی شد) یعنی ۷۲ درصد پاسخگویی. در بررسی پایه ای ۲۸۳ نفر از ۵۲۷ روانشناس ۲۲ دانشکده روانشناسی دانشگاههای استرالیا به پرسشنامه ها پاسخ داده و بازگردانده اند. یعنی ۵۴ درصد. از آنجا که ۲۹ عدد از پاسخ ها ناتمام و ناقص بود، یعنی ۲۵۴ عدد از ۵۲۷ پرسشنامه قابل استفاده بود، بنابراین میزان پاسخ های مفید به ۴۸ درصد رسید.

بنظر می رسد علاقمندی ۲۱ نفر از ۲۲ رئیس دانشکده های روانشناسی (یعنی ۹۵ درصد) باعث شد که این میزان پاسخ فراهم شود. که این میزان ۹۵ درصد علاقمندی رؤسای دانشکده های روانشناسی بالاترین درصد در این پژوهش می باشد پرسشنامه رایانه ای متصل (on-line) که برای بررسی اصلی در نظر گرفته شده بود توسط پست الکترونیکی به ۱۲۶ روانشناس در ۲۲ دانشکده روانشناسی ارسال شد. با حذف ۷ روانشناسی که در هنگام پژوهش در مرخصی بوده یا مدت کوتاهی را در دانشکده روانشناسی حضور داشته اند سرانجام تعداد نمونه ها به ۱۱۹ روانشناس در دانشگاههای استرالیا رسید که از این تعداد ۱۰۰ نفر به پرسشنامه پاسخ داده اند، یعنی ۸۴ درصد.

سرانجام در ثبت گزارش های روزانه، از ۱۰۰ روانشناسی که در بررسی اصلی مشارکت کرده بودند ۲۷ نفر یادداشتهای روزانه خود را بازگرداندند یعنی ۲۷ درصد. یکی از یادداشتهای بدلیل

ناقص بودن از آمار حذف شد بنابراین از ۱۰۰ گزارش روزانه ۲۶ عدد آن قابل استفاده بود یعنی ۲۶ درصد.

یافته ها و تجزیه و تحلیل آنها

در بررسی پایه ای روانشناسان به پرسشهایی در باره استفاده یا عدم استفاده از خدمات اینترنت پاسخ دادند در همان بررسی افرادی که از شبکه اینترنت استفاده نمی کردند علل عدم استفاده را ذکر کردند. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که تقریباً تمام شرکت کنندگان در این پژوهش حداقل از یکی از خدمات اینترنت، عمدتاً پست الکترونیکی، استفاده کرده بودند (۹۴ درصد). فقط ۱۵ نفر از روانشناسان (۶ درصد) تا زمان انجام پژوهش در ژانویه ۱۹۹۵ از هیچکدام از خدمات اینترنت استفاده نکرده بودند.

خلاصه ای از عمده ترین دلایل عدم استفاده از اینترنت در ذیل آمده است:

- مشکلات استفاده از اینترنت از مزایای آن بیشتر است. (۵ پاسخ)

- من به اینترنت دسترسی ندارم (۲ پاسخ)

- من احساس می کنم استفاده از اینترنت فایده زیادی برای من ندارد (۲ پاسخ)

- من فرصت استفاده از اینترنت را ندارم (۲ پاسخ)

- دلایل دیگری مانند عدم آموزش استفاده از اینترنت و باز نشتگی افراد (۳ پاسخ)

باید اشاره کرد که یکی از کاستی های پژوهش حاضر کم بودن تعداد شرکت کنندگانی است که از اینترنت هیچ استفاده ای نمی کنند. علی رغم کوشش فراوان برای شناسایی تعداد بیشتر کسانی که از اینترنت استفاده نکرده و حاضر به شرکت در این پژوهش باشند، کسی پیدا نشد. اغلب پژوهشگران حداقل یک اشتراک پست الکترونیکی داشته و خودشان را کاربر اینترنت به حساب می آورند.

با توجه به تغییراتی که روانشناسان دانشگاهی در رفتار ارتباطی خود مشاهده کرده اند در بررسی اصلی بر روی نتیجه استفاده از خدمات اینترنت و رشد فردی به همان اندازه تأکید شده

است که بر ارتباط غیر رسمی میان دانشمندان تأکید شده، ارتباط غیر رسمی میان دانشگاهیان و پژوهشگران شامل تماس های شخصی، گروههای تخصصی ویژه یا دانشکده های نامرئی، توجه به سمینارها و کنفرانس ها و دیگر وسایل تبادل اطلاعات جاری، آراء و افکار جدید و در جریان قرار گرفتن نسبت به رخدادهای یافته ها و مباحث عمده رشته خودشان می باشد.

نتایج پژوهش اخیر نشان داد که تغییرات موجود در ارتباطات غیر رسمی بین روانشناسان، بطور عمده از افزایش شبکه های الکترونیکی و افزایش رضایت استفاده از پست الکترونیکی و گروههای بحث الکترونیکی ناشی شده است. اکثر شرکت کنندگان در بررسی اصلی، ۷۸ روانشناس (یعنی ۸۰ درصد) اشاره کرده اند که پست الکترونیکی مفیدترین خدمت اینترنت بود که آنها استفاده می کردند همچنین نتایج ثبت فعالیت های روزانه مشخص کرد که ۶۶ درصد از مجموع وقت شرکت کنندگانی که از اینترنت استفاده می کنند صرف پست الکترونیکی می شود. اغلب شرکت کنندگان در ثبت فعالیت های روزانه چندین نوبت استفاده از پست الکترونیکی را به ثبت رسانده اند. یکی از ویژگی های پست الکترونیکی سرعت بالای آن در ایجاد ارتباط میان پژوهشگرانی است که در آن لحظه قابل دسترس می باشند. بر اساس نتایج حاصل از بررسی اصلی ۶۲ درصد از روانشناسان خاطر نشان کرده اند که بطور کلی "سرعت" مفیدترین ویژگی اینترنت می باشد یک روانشناس علت اینکه "چرا پست الکترونیکی تنها مشخصه مفید اینترنت می باشد" فایده استفاده از آن را در عبارت زیر تشریح کرده است:

" دسترسی به مجموعه علمی به هنگام قطع امید از بدست آوردن یک پاسخ. (مورد ۱۴۹)

روانشناس دیگری اظهار داشته که امکان برقراری ارتباط با افراد در مکان ها و مدارهای زمانی مختلف (مورد ۳۷) از ویژگیهای بسیار مفید اینترنت می باشد. "سهولت" از دیگر خصوصیات بسیار مفید اینترنت بعنوان یک وسیله ارتباطی می باشد. بخصوص ارتباط از طریق پست الکترونیکی بایک مسافت دور که این مسئله برای همکاری های بین المللی بسیار باارزش است. یک روانشناس توضیح داده است که "قبل از اینترنت در واقع تمام همکاری من با مردم اینجابود درحالیکه حالا با مردم نقاط دور دست همکاری می کنم". (مورد ۶۸) نزدیک به نیمی

از شرکت کنندگان در بررسی اصلی گزارش دادند که آنها از هنگام استفاده از اینترنت با پژوهشگران و همکاران فراوانی تعامل داشته اند.

همچنین ده تن از روانشناسان (۱۴ درصد) اظهار داشته اند که آنها برای اولین بار از طریق اینترنت با بعضی از همکاران و شرکاء تألیفاتی شان تماس برقرار کرده اند. سیستم های تابلو اعلانات الکترونیکی و گروههای خبری نیز بر رفتار ارتباطی روانشناسان تأیید داشته است.

این گروههای بحث الکترونیکی امکاناتی را فراهم می کنند که در آن افرادی که هرگز یکدیگر را ندیده اند و ممکن است هرگز هم نبینند، با یکدیگر بصورت حلقه وار ارتباط داشته باشند. به گفته یک روانشناس این تسهیلات باعث شکل گیری یک دانشگاه نامرئی بین المللی می شود.

من فعالانه کار می کنم تا یک شبکه بین المللی برای مردمی بسازم که پژوهش می کنند و انتظار دارند کمیّت و کیفیت پژوهشها در این حوزه (روانشناسی) پیشرفت کند. (مورد ۱۷۶)

این داده ها نشان می دهد که متمایز بودن پژوهشها علمی کاربران اینترنت از سایرین می تواند علت عمده این تأثیرات باشد از آنجا که اینترنت توانائی ارتباط کاربران خود را افزایش می دهد باید پذیرفت که خدمات اینترنت دایره معلومات شخصی بالقوه افراد را تحت تأثیر قرار می دهد. به عبارت دیگر اینترنت خدماتی را فراهم کرده است که باعث می شود دانشمندان و پژوهشگران با یکدیگر ارتباط داشته و اطلاعات خود را با غلبه بر موانعی مانند زمان، فاصله و موقعیت اشاعه دهند.

موضوع دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد، نقش اینترنت در گردآوری اطلاعات می باشد در بحث استفاده از اینترنت بعنوان ابزار گردآوری اطلاعات ممکن است بر این نکته تأکید شود که اینترنت بخشی از فعالیت های گسترده کاربران در گردآوری اطلاعات می باشد. علاوه بر استفاده از منابع غیر رسمی مانند مذاکره با همکاران، دانشگاهیان و پژوهشگران، هنوز هم به دلایل مختلفی نیاز به استفاده از منابع رسمی متداول دیگر مانند منابع کتابخانه ای احساس می شود. یکی از مهمترین دلایل این است که هنوز اطلاعات فراوانی فقط به شکل چاپی قابل

دسترسی می باشد. به عنوان مثال در گزارش ۲۷ درصد از روانشناسان در بررسی پایه ای و ۳۵ درصد از روانشناسان در بررسی اصلی مشخص شد مجلات علمی هنوز هم از مهمترین منابع اطلاعاتی می باشند. مطالعات انجام شده توسط انجمن روانشناسان آمریکا (APA) ^۱ در دهه ۱۹۶۰ نیز نشان داد که مجلات نقش عمده ای را در فعالیت های پژوهشی روانشناسان به عهده داشته است. (انجمن روانشناسان آمریکا - گزارش شماره ۱۱). از میان روانشناسانی که در بررسی (APA) با آنها مصاحبه شده بود ۴۳ درصد از آنها از مجلات علمی به عنوان مرتبط ترین و وسیع ترین منبع اطلاعاتی یاد کرده اند. فقط ۶ درصد از آنها مقالات مجلات را یا مطالعه نمی کردند و یا مدت کوتاهی را صرف مطالعه آنها می کردند همچنین در ۳۵ درصد از نمونه های سلسله مطالعات انجمن روانشناسی آمریکا (APA)، از مقالات به عنوان "منبع" آراء و عقاید پژوهشی یاد شده است. به هر حال پژوهش حاضر نشان داد که اغلب روانشناسان (۲۳ درصد) آراء و عقاید پژوهشی خود را از منابع دیگر الکترونیکی مانند پیامهای منتشره در گروههای خبری اینترنت یا پیام های مربوط به درخواست ارسال مقاله منتشر شده بین اعضای گروههای بحث بدست می آورند.

روانشناسان پس از مجلات، از پست الکترونیکی به عنوان دومین منبع مهم دریافت اطلاعات یاد کرده اند. نزدیک به ۱۸ درصد از روانشناسان شرکت کننده در بررسی پایه و بیش از ۱۴ درصد از روانشناسان شرکت کننده در بررسی اصلی گزارش داده اند که پست الکترونیکی مهمترین منبع اطلاعاتی برای آنها بوده است. این یافته مدرک محکم تری بود که نشان می داد ارتباط غیر رسمی هنوز به عنوان عمده ترین روش گردآوری اطلاعات باقی مانده و پست الکترونیکی به نخستین کانال ارتباطی برای اکثر دانشگاهیان و پژوهشگران تبدیل شده است، بویژه به دلیل سهولت، سرعت و پوشش آن. همچنین مدارکی وجود دارد که نشان می دهد افزایش استفاده از پست الکترونیکی، گروههای بحث الکترونیکی و سایر خدمات شبکه اینترنت، استفاده از کانالهای متداول تبادل اطلاعات نظیر گردهمایی ها و کنفرانسهای علمی را تحت تأثیر

قرار داده است. بر خلاف نتایج مطالعات انجمن روانشناسی آمریکا حضور در گردهمایی‌ها و کنفرانسهای علمی توسط هیچیک از شرکت‌کنندگان در بررسی پایه‌ای و بررسی اصلی بعنوان یک منبع مهم اطلاعاتی گزارش نشده بود. فقط سه تن از روانشناسان (۱ درصد) در بررسی پایه و ۱ نفر (۱ درصد) در بررسی اصلی گزارش داده‌اند که گردهمایی‌ها و کنفرانسهای علمی مهمترین منبع اطلاعاتی آنها بوده است. کمتر از ۵ درصد از روانشناسان شرکت‌کننده در هر دو بررسی اشاره کرده‌اند که حضور در گردهمایی‌ها و کنفرانس‌های علمی دومین منبع اطلاعاتی مهم آنها بوده است. در بررسی‌های انجمن روانشناسی آمریکا در دهه ۱۹۶۰ مشخص شده بود که ۷۲ درصد از روانشناسان بر مهم بودن برگزاری گردهمایی‌ها و کنفرانسهای علمی با همکاران غیر بومی بعنوان یکی از مصداق‌های ارتباط غیر رسمی مهم تأکید داشتند.

یکی از توجیحات مقذور برای نتایج بدست آمده این است که افزایش تعداد خدمات اینترنت در دهه ۱۹۹۰ و ایجاد ارتباط جهانی و سهولت مشارکت با همکاران تغییرات مهیجی را در استفاده از سایر کانال‌های رایج ارتباطی بوجود آورد.

روبهمرفته بنظر می‌رسد نحوه جستجوی اطلاعات و رفتار ارتباطی پژوهشگران موجود، نسبت به مطالعات دهه ۱۹۶۰ دچار تحولات عمیقی شده است یا حداقل این امکان بوجود آمده است که نیازهای گسترده ارتباطی و اطلاعاتی روانشناسان بوسیله خدمات دو سویه متصل (on-line) شبکه‌ها فراهم گردد.

در باب ارتباط رسمی بین روانشناسان، عمدتاً از طریق مقالات، تعدادی از شرکت‌کنندگان در بررسی اصلی اشاره کرده‌اند که افزایش دسترسی به منابع، ارتباط سریع و آسان با همکاران و جستجوی اطلاعات باعث بهبود کمیت و کیفیت مقالات آنها شده است. این یافته‌ها با نتایج مطالعاتی که قبلاً توسط جیننگز، لندوبر، فچس، فاربر و آدریون (۱۹۸۶)، بلاچ (۱۹۸۸)، اسپرول و کیسلر (۱۹۹۱)؛ و روث و گوئث (۱۹۹۳)^۱ انجام شده بود مطابقت داشت، تمام این نویسندگان

1- Jennings, Landweber, Fuchs, Farber and Adrian (1986), Bloch (1988), sproull & kiesler 1991 and Ruth & Gouet (1993)

گزارش داده بودند که مزایای ارتباط به کمک رایانه (CMC) و استفاده تخصصی و عمومی از شبکه ها توسط محققین و دانشمندان تألیفات آنان را تحت تأثیر قرار داده است.

اطلاعات جمع آوری شده در بررسی اصلی نشان داد که جنبه های فنی و محتوای شبکه ها بطور مساوی در بهبود کمی و کیفی پژوهشها و تألیفات اهمیت دارد. برای مثال در باره کمیّت پژوهشها، یکی از ۱۷ تن از روانشناسانی (۱۷ درصد) که گزارش داده بودند پژوهشها و تألیفات آنها افزایش یافته است توضیح داده که سرعت و سهولت ارتباط و همکاری با همکاران خارج از کشور سبب این افزایش شده است. روانشناس دیگری گزارش داده که تعداد تألیفات مشترک بین المللی او تحت تأثیر شبکه اینترنت قرار گرفته است. یک روانشناس دیگر گزارش داده که بهبود کمی پژوهشها و تألیفات او به این دلیل بوده که او بازخورد سریع تری از طریق منابع متصل (on-line) بدست آورده و بسیار هیجان زده شده است. ۱۹ تن از روانشناسان (۲۰ درصد) که در بررسی اصلی ادعا کرده بودند کیفیت فعالیت های مطالعاتی و تألیفاتی آنها بهبود یافته است، این پیشرفت ها را به زمینه و محتوای اطلاعات شبکه ها نسبت داده اند آنها ادعا کرده اند که این پیشرفت ها عمدتاً از سهولت ارتباط بهتر و قابلیت دسترسی به منابع اطلاعاتی موجود بر روی شبکه اینترنت ناشی شده است. یک روانشناس گزارش داده که کیفیت پژوهش و فعالیت های تألیفاتی اش بر اثر استفاده از واژه پرداز و سهولت انتقال اطلاعات و دسترسی به بانکهای اطلاعاتی و دیدن اینکه چه وقایعی اتفاق می افتد یا افتاده است اندکی بهبود یافته است. روانشناس دیگری گزارش داده است که "من بطور مرتب از طریق اینترنت از منابع کتابخانه استفاده می کنم و فقط هنگامی که نکته ای را به سرعت نیاز دارم در کتابهای مرجع واقعی جستجو می کنم".

یکی از روانشناسان گزارش داده که او اغلب ایده های جدید برای پژوهش یا تألیف را در نتیجه مطالعه مقالاتی که از طریق اینترنت دریافت می کند بدست می آورد. یکی دیگر از روانشناسان اظهار داشته که کیفیت پژوهشها و کمیّت آراء و عقاید او بر اثر بازخورد فراوان آثارش بهبود پیدا کرده است. و سخن آخر اینکه روانشناسی گزارش داده که "فرصت دیدن اینکه

دیگران چه کار کرده اند و همکاری با آنها، باعث پیشرفت و بهبود کیفیت کارهایم شده است". در زمینه فعالیت های انتشاراتی، با وجود اینکه اکثر روانشناسان هنوز ترجیح می دهند که مقالاتشان در یک مجله علمی چاپی منتشر شود، چندین روانشناس (۱۱ درصد) در بررسی اصلی اظهار کرده اند که آنها اغلب مقالات الکترونیکی خود را از طریق صفحه خانگی خودشان یا محل دیگری نظیر گروه های بحث الکترونیکی منتشر می کنند. از نتایج سرعت و سهولت توزیع اطلاعات از طریق شبکه اینترنت اینکه روانشناسان شاهد ظهور یک نسخه الکترونیکی "دانشگاه نامرئی" بر روی اینترنت می باشند. بر طبق یافته های بررسی اصلی چند تن از روانشناسان (۸ درصد) مقالات منتشر نشده خودشان را از طریق پست الکترونیکی برای همکارانشان منتشر کرده اند. ۵۰ درصد از شرکت کنندگان این بررسی مقالات منتشر نشده سایر نویسندگان را از طریق پست الکترونیکی درخواست کرده بودند. همچنین بعضی از آنها (۱۳ درصد) بوسیله همان روش، نسخه ای از آثار منتشر نشده خود را که توسط دیگران تقاضا شده بود ارسال کرده بودند. بر طبق نتایج بررسی اصلی شرکت کنندگان در این تحقیق، برای سایر فعالیت های انتشاراتی و اشاعه اطلاعات خود از اینترنت استفاده کرده اند. ۳۷ درصد از شرکت کنندگان، مقالاتشان را از طریق اینترنت برای ناشرین و کنفرانسهای علمی ارائه کرده بودند. آنها همچنین دست نوشته هایی^۱ را که افراد از طریق اینترنت فرستاده بودند و ویرایش کرده بودند (۲۸ درصد) و دست نوشته هایی را که ناشرین فرستاده بودند را بازبینی کرده بودند. همچنین انتشارات از طریق اینترنت به ویژه پست کردن مقالات توسط روانشناسان (۱۱ درصد) به مراکز و شبکه و سایر محل ها توسعه پیدا کرده است. این داده ها نشان می دهد که در الگوها و فعالیت های انتشاراتی روانشناسان دانشگاهی تغییرات اساسی بوجود آمده است. به موازات آنکه هرچه بیشتر دانشگاهیان جزو کاربران اینترنت می شوند، ارتباط سریعتر بین نویسندگان، ویرایشگران و داوران امکان پذیرتر می شود. به همین دلیل اینترنت امکان ارزیابی آثار توسط همکاران را بسیار مؤثرتر و منصفانه تر کرده است و با آن یکی از تحولات عمده اینترنت را تکمیل می کند: انتشار دو سویه (محواره ای) بصورت انتقاد

همکاران بر آثار منتشره یا در حال انتشار، رویهمرفته دانشگاهیان انتشارات الکترونیکی را بعنوان یک راه بالقوه جدید برای اشاعه علوم در نظر گرفته اند. این تغییر در فعالیت های انتشاراتی احتمالاً "جریان ارتباط داخلی و سراسری انجمن های علمی مختلف را تقویت خواهد کرد. به عبارت دیگر ممکن است انتشارات الکترونیکی بتوانند ارتباط میان رشته های مختلف علمی و یا ارتباطات فواصل دور را ارتقاء بخشند کاری که با وضعیت انتشارات متداول مجلات و سایر منابع چاپی بسیار دشوار می باشد.

همانگونه که هارناد (۱۹۹۰) عنوان می کند بزرگترین مزیت انتشارات الکترونیکی در مقایسه با انتشارات چاپی متداول این است که سرعت انتشار نتایج پژوهشها می تواند به زمان وقوع فعالیت های پژوهشی بسیار نزدیک باشد. در نتیجه، انتشارات الکترونیکی می تواند به عنوان جزء جدایی ناپذیر پژوهشهای جاری به شمار رفته و وسعتی بیشتر از وضعیت فعلی داشته باشد، مشروط بر اینکه مشکلات جاری از قبیل کیفیت، حق مؤلف، بایگانی و حفاظت مواد منتشره الکترونیکی بگونه ای مناسب حل شود.

نتیجه گیری

یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد که روانشناسان دانشگاهی به طور گسترده برای فعالیت های دانشگاهی خود از شبکه اینترنت استفاده می کنند. اینترنت به روانشناسان استرالیایی کمک کرده تا در حوزه پژوهشی مورد علاقه خود نسبت به پیشرفت های جاری روزآمد شوند. بسیاری از روانشناسان ادعا کرده اند که آنها به واسطه استفاده از اینترنت ارتباط علمی وسیعتر و مستمرتری را با همکاران خود برقرار کرده اند که منجر به گرایشهای تازه ای در پژوهش آنها شده است. این پژوهش نشان داد که خدمات اینترنت همکاری بین المللی میان پژوهشگران را رونق داده و دانشگاهیان و پژوهشگران را قادر به برقراری ارتباط و اشاعه جهانی اطلاعات می سازد. روانشناسان گزارش داده اند که افزایش دسترس پذیری به منابع، ارتباط سریعتر و آسان تر با همکاران و تسهیل در امر جستجوی اطلاعات بر کیفیت و کمیت پژوهش و تألیفات آنها تأثیر گذار بوده است. از آنجا که اینترنت هر روز دسترس پذیرتر و با فعالیت های پژوهشی دانشگاهیان

آمیخته تر شده است پژوهشهای کاربر - مدار بیشتری مورد نیاز است تا مطالعه شود که آیا شیوه کار گروههای مختلف کاربران تغییر کرده است. بطوریکه روث و گوئث (۱۹۹۳، ص ۴۹-۵۰) اظهار داشته اند:

شبکه عبارت از رایانه ها، رایانه های خدمت دهنده (سرورها)، مسیر یاب ها، سرعت انتقال چندین مگابایت در ثانیه، یا نرم افزارهای تخصصی نیست. شبکه، مجموعه ای از کاربران است که کار آنها بواسطه وجود نرم افزار یا سخت افزار آسان تر شده و نه آنکه تحت کنترل در آمده باشد. همچنین لازم است که در باره این کاربران اطلاعات بیشتری داشته باشیم: آنها کجا هستند، از چه خدمات شبکه ای بیشترین استفاده را می کنند. چه حوزه های علمی دارای کاربران شبکه هستند و کدام ها کاربر شبکه ندارند، و چه سیاست هائی می تواند بی عدالتی در استفاده را کاهش دهد، در حالیکه هدف این پژوهش روانشناسان بوده، هم اکنون گروهها فراوانی در حال استفاده از خدمات شبکه ها هستند. افرادی با تخصص هائی نظیر فلسفه، علوم اجتماعی، زبان تاریخ، تعلیم و تربیت، مذهب، هنر و غیره. جالب خواهد بود که اگر این پژوهش در مورد جوامع بزرگتری از دانشمندان و پژوهشگران در رشته ها و کشورهای مختلف تکرار شود تا اختلاف و تشابه های یافته ها با پژوهش حاضر آشکار شده و دیدگاههای بیشتری در باره تأثیر شبکه بر روی دانشمندان و عالمان کشورهای گوناگون حاصل شود.

این ۲۲ دانشگاه عبارت بودند از:

New England; Melbokrne; Australian National; Tasmania; Murdoch Deakin; Curtin; James cook; Latrobe; Flinders; Queensland; Canberra; New South wales; Newcastle; Griffith; Macquarie; Adelaide; Monash; sydrey; Wollongong; Western Australia and Charles Sturt.

شروہ شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی